

ÎN TRE FLASNETA OPORTUNISTĂ ȘI LEPRA GÎNDIRII LIBERE

SORIN LAVRIC ÎN DIALOG CU CIPRIAN VĂLCAN

Ciprian Vălcă: Pornesc de la titlul conferinței pe care ai susținut-o la Timișoara și vreau să te întreb care e opinia ta despre viitorul filosofiei. Este filosofia tot mai mult o formă de autism ce va sfârși prin închiderea absolută în sine? Sau mersul istoriei spiritului continuă la infinit, impunând acompaniamentul unei forme de reflecție filosofică?

Sorin Lavric: Chiar o formă de autism nu este, hai să nu înfierăm biata filozofie mai mult decât s-ar conveni. În felul acesta noi, cei care ne încapăținăm s-o iubim, ne excludem singuri. În schimb, se poate spune că filozofia a ajuns la un capăt de drum, la încheierea unui ciclu. S-a terminat cu filozofia aceea înțeleasă ca știința științelor. Cum s-a terminat cu iubirea aceea de înțelepciune pe care ne-o sugerează etimologia cuvântului. Ca să nu mai spun că, dacă vrei s-o acoperi de deriziune, e îndeajuns s-o definești, cum fac creierile analitice de azi, drept metodă de a depista adevărul propozițiilor prin analiza lor logică. Ce poate fi mai anost și mai steril decât unghiul acesta de vedere?

Pe de altă parte, filozofia nu mai este un mod de cunoaștere, iar filozoful nu poate furniza oamenilor cunoștințe despre univers, și tocmai de aceea toate informațiile de care dispune vin de la științe. E ca aceea dependentă neplăcută față de sursa de materii prime a vieții. Ai nevoie de teme asupra cărora să te apleci, iar aceste teme vin mereu din afara filozofiei. Filozofia e ca o moară conceptuală în care ești silit să pisezi mereu grăunțele altora. Ea și-a pierdut autonomia, adică acel domeniu de predilecție asupra căreia să-și poată exercita jurisdicția. E ca o stație de tranzit, filozofia aceasta. Astăzi ea nu mai are decât o valoare educativă: cei care o practică sînt mai răsăriți decât restul intelectualilor. Însă filozofia nu te face mai deștept, ci doar mai coerent. Și eventual îți cultivă un spirit de frondă, asta dacă admiti că, fără libertate de gândire, demnitatea omului piere.

Cît despre mersul istoriei spiritului, el va continua cîtă vreme vor mai exista oameni, iar periplusul acesta nu are nevoie să aibă drept însoțitor obligatoriu filozofia. Spiritul poate exista foarte bine și fără filozofie, iar lumea în care trăim pledează pentru această stare de lucruri. Oamenii nu au nevoie de filozofie, tocmai de aceea au încetat să fie liberi. Sunt victime sigure ale manipulării mediaticе.

C.V.: Ne plîngem de zeci de ani că nu avem roman și, de la fel de multă vreme, constatăm că la noi nu există școli de filosofie și o reală dezbaterе filosofică. Ești de acord cu un asemenea diagnostic?

S.L.: Sunt de acord, întrucît gîndirea liberă nu mai există astăzi decât în cercul informal al prietenilor sau, dacă ești antisocial, în singurătate. Oficial însă – adică în plan instituțional și mediatic – dezbaterеa filozofică e sufocată de dogmele ideologiei dominante. E dureroasă servitutea aceasta pe care o resimțim în raport cu lumea puterii. E ațita damf ideologic în aerul contemporan încît libertatea de gîndire a devenit un naiv deziderat propagandistic. Iar simptomul clasic este că, atunci cînd te apuci să scrii cu gîndul de a spune ce crezi despre lumea contemporană, ai un moment de ezitare, oscilînd între dorința de a spune adevărul și teama de a nu suferi represalii fiindcă l-ai spus. Și atunci știi ce se întîmplă? Alegi să nu pătеști nimic și ocolești adevărul. E o mascaradă mare în gazetăria noastră culturală, e ca o atmosferă închisă pe care o respiri într-un buncăr căruia

i s-au astupat gurile de aerisire. Te sufoci din cauza interdicțiilor și totuși joci teatru pe mai departe, prefăcîndu-te că-i bine. Ei bine, nu-i bine.

La fel se întîmplă în etuva instituțională a filozofiei academice. Tot ceea ce numim politologie – un set de discipline hibride cu rol servil, menite a da o glazură teoretică deciziilor neteoretice ale politicianilor – are parcă rostul de a întreține intelectualilor iluzia că mai au un cuvînt de spus în privința tendințelor politice. Iluzie pe cît de măgulitoare, pe atît de înșelătoare, căci cursul politic actual nu e hotărît de specialiștii în politologie, dovadă că politicianii neglijează dezbaterile ideologice. Și bine fac. Liberalism, neoconservatorism sau paleoconservatorism sunt toate prilejuri simandicoase prin care intelectualii se iau singuri în serios într-o lume în care nimeni nu mai dă doi bani pe ei. Vor să se mintă că sunt în cărți și atunci li se face cadou această jucărie total inofensivă numită politologie.

C.V.: Ai scris două cărți minunate despre Noica și te ocupi de editarea ediției sale de Opere complete la Humanitas. Care ar putea să fie rolul lui Noica în dezbaterеa actuală de idei de la noi?

S.L.: Un model de regenerare. A știut să renască din cenușa istoriei și să facă epocă la o vîrstă cînd alții își fac bilanțul eșecurilor și dezamăgirilor.

C.V.: Este generația interbelică un model pentru tinerii intelectuali ai momentului sau amintirea acestei generații e mai degrabă un prilej de nostalgie?

S.L.: Dacă e un prilej de nostalgie, implicit e și un model. Mai curînd aș spune că interbelicii reprezintă vîrfurile de evoluție la care a ajuns graful istoriei noastre. Cum să-ți spun, cred că fiecare popor are un moment cînd vrea să încerce cerul cu fruntea, luîndu-se la trîntă cu destinul propriu. E momentul acela astral cînd o generație vrea să facă istorie și chiar să dea tonul altora. Dacă ne uităm la istoria Europei vedem că francezii, germanii, olandezii, spaniolii au avut măcar un moment de trîntă cu providența, cînd au scos capul peste albia istoriei și i-au făcut pe ceilalți să-i recunoască. Francezii și germanii au avut chiar mai multe astfel de clipe de detență istorică. Noi am avut un astfel de moment în perioada interbelică. Atunci am scos capul peste pragul mediocrității și, nu peste multă vreme, lespede istoriei ni l-a acoperit de tot. Acela a fost momentul ecluziunii noastre spirituale, moment irepetabil și tocmai de aceea dător de nostalgie. De atunci, noi participăm la istorie cu capacul oalei de presiune trîntit peste cap, cu alte cuvinte politica ne-o fac alții și noi îi privim cu recunoștință.

C.V.: Simți o epuizare generală a creativității culturii europene sau trecem doar printr-un moment de pesimism asemenea ațitor altora apărute de-a lungul ultimelor două secole?

S.L.: Întrebarea e cuceritor de insinuantă, fiindcă conține deja răspusul. Normal, creativitatea europeană e sleită, cauza principală fiind ideologia. Ni s-a pus o botniță ideologică pe care, dacă n-o respectăm, riscăm să fim excomunicați, adică scoși din circuit. Presiunea aceasta a avut ca rezultat sterilizarea spiritului european. Peste tot dai de minți conformiste, plate și subalterne, care îți vorbesc de binefacerile ateismului, ale drepturilor omului și societății deschise, despre discriminarea homosexualilor, a femeilor și minorii

tăților, și despre datoria noastră de ne supune directivelor europene. Dacă nu te supui acestei atmosfere totalitare, ești un rebel care nu poate fi frecventat pe termen lung. Căci devii o prezență compromițătoare pe care e mult mai prudent ca spiritele liberale s-o ocolească. Necazul este că fără libertate de conștiință, creația umanistă n-are sens. Iar astăzi nu mai există libertate de conștiință decât în foarte puține cazuri, și tocmai acelea sunt cenzurate mediatic. Așa că, în domeniul culturii umaniste, epuizarea e vădită.

După cum un organism îmbătrînește și ajunge să moară din cauza vîrstei înaintate, disciplinele umaniste au atins treapta oboselii cronice. Pur și simplu dinlăuntru lor nu se mai poate spune nimic nou. Se petrece un colaps prin vlăguire istorică și prin sufocare ideologică. Totul a devenit un ritual al repetiției în care noile mode, cînd apar, nu aduc o noutate în materie de idei, ci doar găselnițe în materie de limbaj. Ideile însă sînt aceleași, și pe ele le rumegăm de cîteva decenii.

C.V.: Cultura română a oscilat în ultimii 150 de ani între două mari surse de inspirație, Franța și Germania. Care sunt în prezent influențele cele mai fertile exercitate asupra culturii noastre?

S.L.: Păi, vorba lui Blaga, tot de la nemți așteptăm înfrurirea benefică. Blaga spunea că spiritul german ne influențează fecund, căci ne modelează fără să ne schilodească, în vreme ce spiritul francez ne predispune la imitație și pastișă. Din păcate, azi nu mai e nimic de sperat de la francezi: au fost lichidați de politica sîngîstă de după cel de-al doilea război mondial. Sunt poporul european aflat în cea mai avansată stare de descompunere națională. O degringoladă masivă provocată de o aberantă politică de toleranță multiculturalistă. Ți se rupe inima gîndindu-te la ce au însemnat odată. Așadar, francezii sunt un exemplu perfect de cum anume nu trebuie să procedăm dacă nu vrem să ajungem ca ei.

Asta nu înseamnă că germanii o duc mai bine, totuși și-au păstrat un instinct ascuns,

întreținut chiar și numai de conștiința dezastrului prin care au trecut. Poporul acesta s-a sinucis cultural din cauza lui Hitler. Și astăzi germanii au un complex istoric, pe care însă nu și-l pot exprima din cauza supravegherii ideologice la care sunt supuși. Cei care îndrăznesc să iasă din rînd – vezi cazul Sloterdijk – au nevoie de stofă de luptători ca să reziste. Și de obicei sunt defăimați prin mijloace de propagandă mediatică. Numai că leproșii aceștia de tipul lui Sloterdijk sunt singurii care mai gîndesc liber. Ceilalți sunt o apă și un pămînt, rotînd manivela unei flasnete de pe urma căreia știu că au de păstrat un privilegiu. Reversul e că autoritatea lor nu mai înseamnă nimic. Ei nu mai sunt credibili, anihilați cum au fost de morișca presiunilor ideologice. Morala? Fiecare avem de ales între flasnetă oportunistă și lepra gîndirii libere. Iar filozofia, dacă mai există, o găsim la cei din a doua categorie.

NOU la CARTEA ROMÂNEASCĂ

